

УДК 373.6

**ВИВЧЕННЯ СТАНУ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСУ В УЧНІВ
ДО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ**

С.В. Горчинський, В.Г. Гетта

Становлення особистості, як відомо, відбувається в системі тих суспільних відносин, в яких людина народилась, навчається, працює і живе. Кожна людина, завдяки своїй діяльності, є активним учасником суспільного життя. Тому певною мірою вона впливає на розвиток суспільства, а суспільство впливає на її становлення. Проте людина, будучи „втягнутою” у різні суспільні відносини, в залежності від своїх особливостей і можливостей, найбільш ефективно проявляє себе у певних видах діяльності. Суспільну спрямованість людини визначає інтерес. За енциклопедичним словником інтерес є реальною причиною соціальних дій, які лежать в основі безпосередніх спонукань-мотивів, ідей людини, групи людей чи класів.

Гельвецій зазначав: „На землі інтерес є великим чарівником, який змінює в очах всіх істот вигляд будь-якого предмету.” [1, 34]

Сутність інтересу полягає в його об’єктивно-суб’єктивній основі. В інтересі відображається об’єктивна дійсність, з якою людина вибирає те, що для неї є цінним і значущим. Особливо важливою характеристикою інтересу є інтегральна властивість людини бути активною у діяльності. „Інтерес можна називати, - пише М.В. Демин, - ведучим спонукачем діяльності ...” [2].

Соціальні основи теорії інтересу з’ясували відомі філософи і соціологи (О.Г. Здравомислов, Г.П. Карамишев, В.Г. Нестеров та інші). Подальший розвиток вчення про інтерес знайшло в працях сучасних філософів, педагогів та психологів. В них стверджується, що в житті кожної людини є те, що її захоплює, що вона цінує над усе, а головним завданням суспільства, виховання є навчити вибирати істинні цінності. Оскільки формування і розвиток

найважливіших особистісних утворень відбуваються в дитинстві, то і інтерес теж формується і розвивається в основному в шкільному віці, в процесі навчальної діяльності. В школі основною діяльністю учнів є пізнавальна, спрямована на вивчення системи знань різних наукових галузей, які розкривають загальну картину світу. Вони і є основою зародження істинного, обґрунтованого інтересу. Його можна назвати пізнавальним інтересом. Потім він збагачується корегується, стверджується і стає змістом життя. Зародившись в процесі навчання пізнавальний інтерес починає діяти з середини на всі психічні процеси дитини, спонукаючи її до постійного пошуку все нових і нових знань. Особливістю пізнавального інтересу є те, що він активізує не тільки пізнавальний процес, а й будь-яку діяльність, бо кожна із них базується на пізнавальній основі [2, 93-94].

Психічні процеси, що входять в пізнавальний інтерес, - це не сума доданків, а особливі зв'язки, своєрідні взаємовідношення – думка-участь, думка-дія, думка-хвилювання.

Пізнавальний інтерес може проходити через стадії зацікавленості та допитливості, а може їх і обійти. Однак як у першому, так і другому випадках пізнавальний інтерес супроводжується пізнавальною активністю, вираженою спрямованістю на вивчення того чи іншого навчального предмету, бажанням проникнути в його суть більш глибоко і ґрунтовно. Пізнавальний інтерес можна розглядати як енергетичний ресурс діяльності людини.

Проте на практиці не завжди так буває. Пізнавальний інтерес має дуже чутливий психологічний механізм. На нього діють як зовнішні, так і внутрішні фактори. Дійсно, якщо з оточуючого світу людина вибирає те, що для неї є значимим, то її запити треба задовольнити. Інакше вона залишиться не задоволеною, свої зусилля буде вважати марними. Це з часом приведе до розчарувань, а значить і послаблення або і втрати інтересу. Наприклад, п'ятикласники приходять на заняття з трудового навчання з надією оволодіти

уміннями з виготовлення виробів, навчитись працювати сучасними інструментами, застосовувати механічне обладнання тощо. Спочатку вони із завзяттям працюють над виробами, вважають, що трудове навчання є найкращим навчальним предметом в школі. Біля 60% п'ятикласників, при анкетуванні, трудове навчання поставили на перше місце серед усіх навчальних предметів, які вивчають. Для підтримання пізнавального інтересу, а тим більше для його розвитку, треба б принаймні задовольнити їх сподівання. Припустимо вчитель про це знає, але нічого вдіяти не може. Він не в спроможності, наприклад, в майстернях замінити застаріле обладнання на нове, сучасне. Чого чекати? Звичайно, зниження зацікавленості в навчальному предметі, а потім і втрати пізнавального інтересу.

Важливу роль у стійкості пізнавального інтересу мають внутрішні фактори. В процесі навчання вони теж повинні знаходити підтримку. Знову ж приведемо приклад з п'ятикласниками. В процесі роботи над виробами в них переважає змагальний характер праці. Кожен учень в процесі роботи над виробом спостерігає за діями інших учнів. Він певною мірою втрачає орієнтир на поради вчителя. І ось, в силу різних причин, учень весь час програє в змаганнях. Виріб зробив не першим, а ще гірше, коли він виявився не кращим. Що крім незадоволення отримує учень? Звичайно ж втрату інтересу до навчального предмету.

Як показує досвід і дослідження, внутрішні ресурси як суб'єктивний фактор часто діють сильніше, ніж зовнішні. Успіх у навчанні потребує значних зусиль. Для того, щоб змусити себе заглибитись в зміст навчального матеріалу, розібратись у незрозумілому, навіть відновити в пам'яті забуте, потрібні достатньо значні зусилля. Не дарма кажуть, навчання – це важка праця. Тим більше, що учні навчаються переважно не для майбутнього. Вони перед собою не ставлять далеких перспектив. Тому, якщо учневі не допомогти вийти з стану

невстигаючого, то його навчання перетвориться в постійні неприємності, а пізнавальний інтерес зникне назавжди.

Значною мірою негативний вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на пізнавальний інтерес учнів може компенсуватись методами, технологією навчання. На жаль в трудовому навчанні до сьогодні привалює пояснювально-ілюстративне навчання. На початку занять вчитель проводить інструктаж, потім переважно за зразком виготовляється певний виріб. Хоч і спрощена, але така схема навчання не сприяє розвитку пізнавального інтересу, а мабуть навпаки - гальмує його. Учень звикає до виконавської діяльності, перестає думати, вирішувати, що робити і як робити. Як образно висловлювався В.О. Сухомлинський – руки не будять думку. Останнім часом вчені-педагоги, вчителі почали інтенсивні пошуки активних технологій навчання, що звичайно ж позитивно вплине на ставлення учнів до трудового навчання. Так запроваджується проектна технологія трудового навчання, яка спрямована на включення учнів до вирішення всіх етапів створення проектів. Ведуться пошуки поєднання трудового навчання з технічною творчістю тощо. Застосування активних педагогічних технологій навчання звичайно позитивно вплине на його престиж як навчального предмету. Однак скорочення часу на його вивчення може нівелювати ці сподівання. Біля 80% учнів з опитаних просять збільшити кількість часу на трудове навчання.

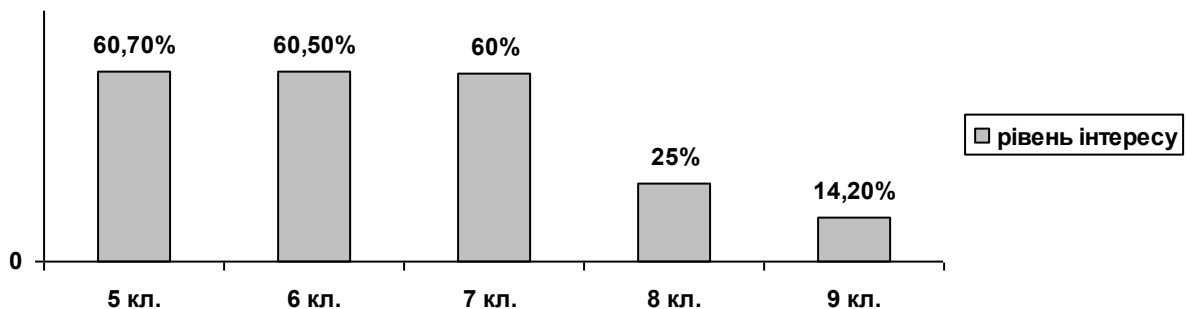
Як показали наші дослідження, значний негативний вплив на інтерес до трудового навчання має низька культура праці, спричинена переважно відсутністю сучасного обладнання. В повсякденній практиці учні бачать як працівники різних служб використовують нові інструменти, матеріали, обладнання і порівнюють з наявним у навчальних майстернях школи. Звичайно таке порівняння не на користь трудового навчання.

З метою вивчення стану інтересу до трудового навчання ми провели анкетування. Змістом анкети передбачались такі завдання:

1. Проставте номери біля навчальних предметів, які ви вивчаєте, в порядку найбільшого інтересу до них.
2. Зазначте на уроках трудового навчання вам цікаво, не цікаво чи байдуже.
3. Що ви бажали б змінити, щоб трудове навчання було більш корисним і цікавим.

Анкетуванням були охоплені учні 5-9 класів двох шкіл м. Чернігова (№27, №3).

Результати анкетування представлені на (рис.1).

Рис. 1. Показники рівня інтересу до трудового навчання в різних класах.

За результатами анкетування в учнів 5-9 класів спостерігається стійка тенденція до зниження інтересу до трудового навчання. Особливо різке падіння інтересу в учнів 8-9 класів. Більшість з них не задоволені обладнанням навчальних майстерень, малою кількістю відведеного на трудове навчання часу та низьким рівнем творчості. Майже всі учні 5-7 класів в анкетах зазначили, що на уроках трудового навчання цікаво, але треба оновити обладнання і збільшити кількість часу на цей навчальний предмет. В учнів 8-9 класів побажань щодо поліпшення трудового навчання значно більше, ніж у 5-7. Крім висловлених учнями 5-7 класів, вони пропонують оновити зміст трудового

навчання, застосувати при його вивченні комп'ютерну техніку, проводити екскурсії тощо. Аналогічними виявились результати опитування вчителів трудового навчання. Причини зниження інтересу в учнів 5-9 класів до трудового навчання вони висловили в такій послідовності: застарілість, зношеність обладнання в навчальних майстернях, низький рівень культури праці, збіднення змісту навчальних програм, недостатністю часу для трудового навчання, відсутність сучасних технічних засобів навчання.

Отже, треба визнати, що трудове навчання для підростаючого покоління є інтегруючим фактором у становленні інтересу до певної діяльності і шукати шляхи його більш успішного формування і розвитку.

Література:

1. Гельвецій К.А. Об уме. – М.: Народное образование., 1938. - 188с.
2. Демин М.В. Проблемы деятельности в теории личности. – М.: Просвещение., 1977. - 306с.
3. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика., 1988 – 208с.